

Paulus

INHOUD

<i>Erik of Bart</i> — VOORWOORD	3
<i>Verwondering</i> — PASTORAAL	4
<i>Maagdelijke Maria</i> — RELIGIE	6
<i>Prachtig plagen</i> — EVENEMENTEN	8
<i>Ster op de grond</i> — PAROCHIE	12
<i>Gesneden woord</i> — PATRIMONIUM	15
<i>Marcus en stress</i> — RELIGIE	18
<i>Waar is de brug</i> — BOEKEN	20
<i>Kom, we zijn weg</i> — EVENEMENTEN	22
<i>Stem, stemmig, gestemd</i> — MUZIEK	24
<i>Verdwenen graf</i> — GESCHIEDENIS	28
<i>Miniatuurtjes</i> — DIGITAAL	31
<i>Agenda</i>	34

ERIK OF BART

Wie waren de ware helden van de twaalfuur durende muziekmarathon op de laatste zaterdag van juli? Componist Erik Satie of uitvoerder en muzikale olympiër Bart Rodyns? 18 noten neerpennen of ze 840 keer spelen? We laten u de keuze.

Wat ons betreft waren er nog twee winnaars: het aanstekelijke enthousiasme van de vrijwilligersploeg van Sint-Paulus en de bewonderenswaardige volharding van het publiek. Honderden nieuwsgierigen en trouwe bezoekers proefden van de plagerijen van Satie.

Een stevig dozijn bevlogen toehoorders maakte bij het ochtendgloren zijn opwachting in het koor, verwelkomd door de zoete klanken van het harmonium. Nauwelijks twee uur later verhuisde Bart naar 't Schooltje waar zacht krakende broodjes de Blüthnerpiano begeleidden.

Over de noen torende de elektrische piano op de calvarieberg uit boven het betoverde publiek. In de namiddag dacht de protagonist van de dag zijn naderende uitputting te verbergen achter de pijpen van het orgel. Niet dus, want op een groot scherm kon iedereen zijn bewegingen volgen.

De finale in de crypte, op kistorgel, zorgde voor een immense ontlading. Precies zoals in de 'koers' kreeg Bart prompt een microfoon onder de neus geduwd. Net daarvoor zagen we hem zachtjes prevelen: 'Het is volbracht'. Of was dat mijn op hol geslagen verbeelding?

Het spreekt voor zich dat we in deze Paullus uitgebreid aandacht besteden aan dit unieke evenement, vooral aan de hand van talrijke foto's, maar ook met korte getuigenissen of leuke fait-divers. Daarom verschuift de vijfde aflevering over gezegden uit de Bijbel naar het Allerheiligennummer.

Het succes van *Vexations* mag ons het belangrijkste kerkelijke feest in Antwerpen niet doen vergeten, de Tenhemelopneming van Maria. Anton Milh o.p. schreef een verhelderende bijdrage over de moeder van Jezus en de 'kristallisering van volksgeloof' in het dogma van de maagdelijkheid.

Wanneer u deze Paullus doorbladert, liggen *Museumnacht en Nacht van de kerken* achter ons. In augustus vormt onze kerk weer het belangrijkste decor voor *Laus Polyphoniae*. In september staat Open Monumentendag op u te wachten. Over die twee laatste evenementen komt u alles te weten in dit nummer.

We laten uiteraard niet na om u alle mogelijke info te bezorgen over het patrimonium van de Sint-Paulussite. Het tweede, afsluitende, deel over onze preekstoel past in dat streven. Net als een mysterieus verhaal over een grafsteen waar een complexe familiegeschiedenis achter schuilgaat.

Maar we zijn geen navelstaarders. We verruimen onze blik over heel Antwerpen in een gesprek met Fred Vanderpoorten, die een boek schreef over onze stad met als ondertitel 'stad van handel'. Ondanks dat specifieke thema, komen de predikheren hierin toch eventjes aan bod.

Tot slot brengen we verslag uit van ons bezoek aan het observatorium van Michiel Coignet in de Zirkstraat, van waaruit je een prachtig uitzicht hebt op onze kerk. De gebruikelijke rubrieken – miniatuurtjes, muziek, pastoraal – ontbreken ook dit keer niet. Veel leesplezier!

Guido Meeussen
hoofdredacteur

VERWONDERING VERRAST

‘Verwondering’ is een heilzame attitude. Ze laat ons toe met een open blik naar onze naaste en naar onszelf te kijken, net zoals Maria dat deed in haar Magnificat.

“Een profeet wordt overal geëerd, behalve in zijn eigen stad, bij zijn verwanten en in zijn eigen kring.” Dit is een waarheid die de meeste thuisblijvers onder ons niet mag ontmoedigen! Je hoeft niet uit het buitenland te komen, uit India of Congo, om een profeet in België te zijn. Nee, achter deze uitdrukking zit het heel eenvoudige idee dat je nooit geloofwaardig over jezelf kunt getuigen. Om echt geloofwaardig te kunnen zijn, moet je afstand nemen, zelfs van je eigen familie, je eigen omgeving. Zonder inzicht achteraf, zonder begeleiding van buitenaf, is het heel gemakkelijk om jezelf iets wijs te maken of jezelf voor te liegen.

In feite is het in het leven heel vaak de ander —de geliefde, de vriend, de echtgenoot, de vreemdeling— die de waarheid in ons naar boven brengt. We zijn trouwens nooit onze eigen therapeut. Daarom hebben we, om een profetisch woord te laten resoneren diep in ons hart, een beetje afstand nodig, is het goed ons een beetje terug te trekken....

Laat je verrassen

Waarom? Om bijvoorbeeld niet te zijn zoals de mensen van Nazareth, die denken dat ze het weten. Die denken dat ze alles weten over Jezus. “Is dat niet de timmerman, de zoon van Maria en de broeder van Jakobus en Jozef en Judas en Simon?” Integendeel, laten we verder, dieper kijken. En om dat te doen, moeten we iets herontdekken dat even eenvoudig als moeilijk in praktijk te brengen is: ons vermogen om verrast te worden. Om verrast te worden door anderen. Verwondering is ‘de wijsheid’ van verbazing. Wie kon tijdens Jezus' kindertijd geloven dat er iets uitzonderlijks was in het leven van die gewone timmermanszoon? Daar in de synagoge in Nazareth had hij alleen maar dorpsgenoten voor zich, die waarschijnlijk dachten dat ze alles van hem wisten...

Maria is het evenbeeld van iemand die in staat was om dit vermogen tot verwondering te ontwikkelen, zelfs in haar eenvoud. De machtige deed wonderen voor mij!

Zo vaak stoppen we mensen om ons heen in hokjes, in termen van wat ze eens onhandig gezegd, geschreven of gedaan hebben. “Dat is typisch hem”, “dat is echt haar”! We beoordelen mensen vaak gewoon op de — veelal eerste— indruk die ze op ons maken. Het is alsof we hen willen verhinderen om voor ons profeten te zijn! Daarom biedt bij mensen die we kennen —of denken te kennen— alleen verwondering een toekomst. Alleen onze nieuwsgierigheid biedt hen een weg vooruit. Zulke verwondering bevrijdt anderen van hun etiketten, van de identiteiten waarin wij hen plaatsen. Het stelt hen in staat om vrij te zijn, zichzelf te zijn!

Deze verwondering ligt aan de basis van elke relatie, van elke wijsheid, van elke liefdesdaad. “Verliefd zijn”, schreef de dichter, “is altijd verwonderd blijven”. Een profeet wordt nooit verwelkomd in zijn eigen land : soms, na verloop van tijd, gaan bepaalde reputaties ons voor. We hebben allemaal onze eigen labels. Maar we geven ze ook. Laten we anderen echt hun gang gaan? Verlossen we de mensen om ons heen van de etiketten die we ze geven? Staan we toe dat Gods Geest waait waarheen Hij wil? In hen die niet ons geloof hebben of die niet denken zoals wij? Staan we echt toe dat het Evangelie zijn weg vindt naar anderen?

Blik vooruit

Christelijk geloven betekent beseffen dat er toekomst zit in mensen, dat er iets is waarop we geen vat hebben, iets onbekends, dat er meer in het hart van een ander is dan we weten of denken te weten. Dus gaat het erom mensen niet te reduceren tot wat ze zijn. Het gaat over hen zien in termen van wat ze kunnen worden. Als contrast met alle extreme tendensen van vandaag zou het goed zijn om deze eenvoudige waarheid te herontdekken. Dan worden we niet gereduceerd tot de cultuur die ons gevormd of misvormd heeft. We zijn oneindig veel meer waard dan dat! Verwondering opent wat gesloten is. Dus laten we ons verwonderen over anderen! En echt geloven dat anderen meer zijn dan we denken.

Dit is de eenvoudige oefening waartoe ik jullie uitnodig deze maand. Benader ieder mens die je ontmoet, in je relatie, in je familie, in je vriendenkring, met de volgende gedachte: “Ik reduceer je niet tot wat ik van je weet! Je bent nog steeds een mysterie voor me en omdat we elkaar nog niet echt kennen, sta ik open voor de profetische woorden die je voor me hebt!” Is dit niet een uitnodiging aan ons allemaal, op de drempel van dit nieuwe pastorale jaar? Dit is waarlijk Maria's kreet van verwondering, die weerklinkt in het Magnificat, het evangelie van 15 augustus. “Ja, de Machtige heeft wonderen voor mij gedaan, heilig is zijn naam!” (Lc 1,46-56)

Didier Croonenberghs o.p.
pastoor van de Sint-Paulusparochie

Afbeelding: Madonna van het Magnificat, Sandro Botticelli (1483), Uffizi in Firenze

Van devotie naar theologische erkenning

MAAGDELIJKE MARIA

Wie vandaag een gesprek aangaat met een sinjoor over de katholieke visie op Maria, zal waarschijnlijk worden onthaald op gefronste wenkbrauwen en een oprecht ‘wasdana?’ Indien wij echter geloven dat Christus zowel mens als God is, dan moeten wij ons ook afvragen wat dit betekent voor de figuur van Maria.

‘Christologie’ verheldert ‘mariologie’, en omgekeerd. Dogma’s zijn in dit denk- en geloofsproces geen botte beginpunten, maar de spitse eindpunten van eeuwen christelijke reflectie. Geen kerkelijke oekazes, maar de kristallisering van volksgeloof.

Onbevleete Ontvangenis

In tegenstelling tot wat velen denken, handelt de Onbevleete Ontvangenis niet over Christus maar over Maria. Denk maar aan hoe in Lourdes de Vrouwe zich voorstelt aan de H. Bernadette: ‘Ik ben de Onbevleete Ontvangenis’. Om dit concept goed te begrijpen, moeten we de erfzonde erbij halen. Wij mensen ervaren dat onze wereld gekwetst is, dat onze relaties soms stuklopen en dat wij onvolmaakt zijn.

Als christenen voeren we onze gehavende mensheid terug op een eerste zonde, een eerste breuk in de relatie tussen mens en God, op nogal mythologische wijze verhaald in het boek Genesis. Die eerste zonde wordt ‘overgeërfd’ van de ene generatie op de andere, en verklaart waarom de mens – ondanks technische, materiële, sociale vooruitgang – gebukt blijft onder zijn *condition humaine*.

God blijft echter naar de mens op zoek en wil de eerste breuk lijmen: Hij wil de mensheid met zich verzoenen. Daartoe besluit Hij zijn goddelijk Woord mens te laten worden (incarneren, letterlijk: ‘vlees te laten worden’). God is geen tiran die de mensheid zijn Verlossing oplegt *van buitenaf*, maar God biedt de mensheid vrijelijk zijn Verlossing aan *van binnenuit*.

Als God – Hij die volmaakt is – mens wil worden, moet Hij geboren worden uit een mens die de waardigheid bezit om Hem te dragen. De volgende illustratie is zeker niet perfect en nogal onnozel, maar verschaft wel enige duidelijkheid: champagne wordt niet geschonken in een plastic beker, maar in een kristallen glas. De erfzonde dreigt echter roet in het eten te gooien.

Daarom besluit God, door een uitzonderlijke genade, een uitverkoren vrouw zonder erfzonde te laten worden geboren. Die ‘volheid van genade’ - denk aan hoe de engel Gabriël haar aanspreekt - heeft zij nodig om voluit ‘ja’ te kunnen zeggen op het heilsplan voor de hele mensheid dat haar wordt aangeboden.

God heeft in Maria het obstakel weggenomen dat haar zou hebben tegengehouden om zonder reserve en in

alle vrijheid haar fiat te geven. De Onbevleete Ontvangenis is een oud idee, omstreden in de middeleeuwen, maar uiteindelijk – door het aanhoudende volksgeloof – door paus Pius IX in 1854 tot dogma verklaard.

Maria's maagdelijkheid

Opdat wij als mensen werkelijk en geheel verlost zouden zijn, moet de persoon van Jezus zowel helemaal God als helemaal mens zijn. Helemaal God, omdat slechts Hij de kracht heeft om te verlossen en helemaal mens (lichaam én ziel), omdat wij anders niet helemaal verlost zouden zijn.

Om onze Verlossing is het dus van essentieel belang dat Jezus zowel God als mens is. Vanuit de ervaring en het geloof dat Jezus méér is dan enkel een mens, zelfs dan de meest bijzondere mens, maar dat Hij Gods Zoon is die een menselijke natuur heeft aangenomen, ontstond het geloof in zijn geboorte uit een maagd.

Dit geloof is zo oud als de evangeliën zelf. De evangelist Mattheüs brengt Maria's overschaduwing door de heilige Geest in verband met wat in de profeet Jesaja (in Griekse vertaling) wordt voorspeld: 'Zie de maagd zal zwanger worden en een zoon ter wereld brengen' (Js 7,14).

De boodschap is duidelijk: Maria droeg niet zomaar een mens in haar, maar wel God zelf, en deze hield haar maagdelijkheid intact. Daarom wordt Maria sinds het Concilie van Efeze (431) officieel Theotokos genoemd, de *God-dragende*.

Tenhemelopneming

De Kerk leert ons dat Maria maagd was 'voor, tijdens en na' Jezus' conceptie door de heilige Geest. Jezus zou dus geen rechtstreekse broers of zussen hebben gehad, wat niet wil zeggen dat Hij verder geen familie had (zoals Jakobus en Jozef, die in Mt 13 zijn 'broeders' worden genoemd).

Een medebroeder dominicaan heeft ooit eens terecht gewezen op een ongezonde 'gynaeco-theologische' fascinatie van mensen. De aanduiding 'voor, tijdens en na' gaat immers over zoveel meer dan enkel Maria's

zwangerschap: het gaat over een heel leven, zo 'vol van genade', dat er geen zonde meer in werd gepleegd.

Het is om dit vrij-zijn van zonde dat in de katholieke kerk het geloof is gegroeid in Maria's Tenhemelopneming. Een zondevrij mens wordt bij overlijden meteen tot God opgenomen. Let hier op het passief: Maria bleef gewoon mens en kon dus niet zelf 'ten hemel varen', zoals haar Zoon, die wel God is.

Vooraf in de orthodoxe traditie wordt niet over Maria's overlijden gesproken, maar wel over haar ontslapen in de Heer (*dormitio*). Het gaat hier voor alle duidelijkheid om een buiten-Bijbelse traditie, met een zeer sterke verankering in het volksgeloof. Denk maar aan de opname als vierde glorievolle mysterie van de rozenkrans, in onze Sint-Pauluskerk geschilderd door Jan Aertsen.

In 1950 kondigde paus Pius XII Maria-Tenhemelopneming af als dogma. Een eeuwenoude devotie traditie kreeg zo officiële theologische erkenning.

[Anton-Marie Milh o.p.](#)

PRACHTIG PLAGEN

Zaterdag 27 juli realiseerde onze muziekdirecteur en organist Bart Rodyns een droom. Gedurende een marathon van twaalf uur speelde hij 840 keer dezelfde 18 noten van Erik Satie's 'Vexations'. Een topprestatie die enkel mogelijk werd door de omkadering van een prachtploeg vrijwilligers.

BEZINT VOOR JE ....

Toehoorders en bezoekers genoten met volle teugen. Het doel van de hele operatie was om via ticketverkoop en sponsoring de kas van de vzw Muziek in Sint-Paulus substantieel te spijzen. Het werd een succes.

In de aanloop naar onze 'plagerijendag' creëerden we een Satie-groepje in Whatsapp. Enkele citaten hieruit tonen aan dat er hard werd gewerkt, maar ook stevig 'gezwansd'. Humor en muziek, een ijzersterk koppel!

'VTM belde net. Ze zouden misschien langskomen (Caroline, donderdag 10u47) - 'Telefoon van VRT. Ze komen misschien ook morgen (Inès, vrijdag 14u28) - 'Ok, ik laat de BBC weten dat het volzet is (Guido, vrijdag 14u46) - Noch VRT, noch VTM, noch ATV stuurden hun kat, wel een reportageploeg.

'Vraagje van een bezoeker: zijn honden toegelaten in de kerk?' (Dré, vrijdag 14u31) - 'Nee' (Caroline, vrijdag 14u32) - 'Hotdogs ook niet, alleen in de crypte' (Armand, vrijdag 14u37).

'Caroline, ik ben er morgen om 5u30 en breng mijn dokterstas mee, dat zie ik niet echt zitten met de tram! Heb jij eventueel een autoplaats voor mij?' (Guy, vrijdag 18u20) - 'Pff ik heb een camionette' (Bart, vrijdag 20u06) - 'Moet jij niet in je bedje nu?' (Armand, 20u08)

OCHTENDGLOREN

VROEGE VOGELS

Zaterdag 5u45, de eerste vroege vogels arriveren. Wanneer Bart zijn vingers over de toetsen van het harmonium laat glijden -om 6u stipt- zitten precies 14 liefhebbers klaar om Satie's plaagstoten in ontvangst te nemen. Twee koppeltjes die we daar spotten, zullen de hele dag de notenbalken van Bart volgen en verschijnen twaalf uur later ook in de crypte voor het slotakkoord.

Met ruim 40 partituren/diploma's onder de arm - klaar voor verkoop - volgt Rodyns-junior Kobe om 8u vader Bart naar 't Schooltje waar de *Blüthner* te maken krijgt met *Vexations*. Ontbijten met zweverige muziek, het is eens wat anders. Wanneer Bart een iets langere plaspaauze neemt, klinkt het plagerig uit de mond van een tafelgenoot: 'Dat was toch 12u nonstop, ik wil mijn geld terug!'.

PIANISSIMO

'Om 13u op VTM-nieuws en VRT-radio. Om 19u VTM- en VRT-nieuws'; jubelt de voorzitter van de Muziekkapel (Inès, 10u41).

INTERVIEW

Voor hij naar zijn derde locatie vertrekt, willen de drie zenders Bart absoluut interviewen. Hij gaat er graag op in, het zorgt voor een welgekomen break.

PASSIE

Het concert op de berg in de calvarietuin valt het meest in de smaak. Extra stoelen worden bijgezet. De cameraploegen van VRT en VTM smullen ervan, het publiek geniet zichtbaar. Het is een voortdurend komen en gaan, maar de meeste bezoekers blijven bijna de hele buitensessie zitten.

NOTENRAPER

‘Een dame begon te wenen toen ik haar een partituur verkocht. Nog niet zo lang geleden had ze met haar broer Satie’s huis in Honfleur bezocht. Kort daarna overleed die broer. Die trieste gebeurtenis bracht haar bij ons’. (Armand, 15u40). Daar zou Erik S. zelf ook stil van geworden zijn.

PROFEET

Intussen heeft onze muzikale olympiër de trappen van het historische orgel beklommen en beleeft hij zijn moeilijkste momenten, de vermoeidheid hakt erin, met de hulp van sidekick Armand slaat hij zich erdoor. Het is bijna 17u, het laatste marathonuurtje komt eraan. Maar intussen zit de organisatie rond onze muzikale held niet stil:

‘Helpers gevraagd om stoelen te draaien in de kerk’ (Inès, 16u47).

GROOT SCHERM

ORGELDIPJE

ONTSPANNING

De crypte is zo goed als volgelopen om Bart zijn laatste 70 notenbalken te horen spelen op het kistorgeltje. De timer op het tablet telt de laatste minuten af. Klokslag 18u stijgt een warm applaus op en vliegt de confetti in het rond. Het officiële wereldrecord is een feit, een grapjas roept nog 'bis, bis'. 'Niet gedurende de eerste vijf jaar', zucht Bart.

Nauwelijks een uur later heeft het Vexations-team alles netjes opgeruimd, de kerk kan zondag weer haar gewone gangetje gaan. Hoeveel diploma's en steunkaarten aan de man/vrouw werden gebracht, hoeveel tickets verkocht? Daarvoor was het te vroeg bij het ter perse gaan. Houd uw nieuwsbrief in de gaten! Tot binnen... vijf jaar?

Tekst: Guido Meeussen

Foto's: Rudi Theuns en Armand Storck

APOTHEOSE

ONTLADING

Bezoek aan observatorium Michiel Coignet

STER OP DE GROND

In de Zirkstraat vinden we het observatorium Michiel Coignet. Je hebt geen telescoop nodig om van daaruit Sint-Paulus te zien, maar als je er toch één op onze kerk richt, doe je onvermijdelijk ontdekkingen.

Het synoniem van observatorium is sterrenwacht, maar er is een groot verschil tussen louter observeren en op wacht staan. Je zou kunnen stellen dat er vanuit een observatorium naar hemellichamen wordt gekeken, terwijl een sterrenwacht een hoger doel nastreeft en de aarde beschermt door waakzaamheid.

Met Roger Van der Linden van volkssterrenwacht Urania is Antwerpen, bekend epicentrum van die aarde en grote omgeving, alvast in goede handen. Langs een trap met wel honderd treden, tussen tientallen maankraters, klimt hij ons voor naar het observatorium. Net voor we lichtjes hijgend binnengaan, mogen we even een kijkje nemen op het terras, dat een schitterend uitzicht biedt op de stad Antwerpen en vier monumentale kerken.

Om de vijfde, de Sint-Pauluskerk, te kunnen spotten, klauteren we in de gietende regen een glibberig kippenladdertje op, zodat we op dezelfde hoogte staan als de telescoopkoepel. Een straat verder, ten noorden van de koepel, staat de Sint-Pauluskerk. God, wat is ze groot, met haar bijna honderd meter buitenlengte. Het lijkt ongelooflijk dat je ze vanop de grond in de Zwartzustersstraat, Lange Koepoortstraat of Sint-Paulusstraat amper kunt zien.

Roger vertelt dat de twee telescopen in het observatorium gericht staan op de Poolster en dat hij onvermijdelijk de Sint-Pauluskerk tegenkomt tijdens het scannen naar verre sterren. Weet je nog dat mijnheer Quetelet in de 19de eeuw de nulmeridiaan van Antwerpen bepaalde door om 12 uur stipt door onze ‘campanile’ naar de zon te mikken? (*) Als je de hemel wilt vinden, dan moet je eerst langs Sint-Paulus passeren (pastoorsgrapje van Roger Van der Linden). De telescopen zijn zo sterk dat ze moeiteloos een slechtvalk kunnen spotten, die even uitrust op onze toren. Het wordt een magisch beeld wanneer je dan net een foto kunt maken.

Gered

Het heeft niet veel gescheeld of het observatorium aan de Zirkstraat was een stille dood gestorven. Het zijn de vele enthousiaste handen van volkssterrenwacht Urania die in 2023 de telescopen en de uitkijkpost gered hebben van het verval. Michiel Coignet (1549 – 1623), Antwerps wiskundige, astronoom en instrumentenmaker, heeft niet alleen zijn naam aan het observatorium gegeven, maar zeker ook Roger en zijn collega's in hoge mate beziel. Het resultaat van al die hemelse energie is een toegankelijke sterrenwacht in het centrum van Antwerpen.

Het begon allemaal met schilder Henri (Rik) Schaefels (1827 – 1904), die we kennen van zijn schetsen en schilderijen van de Sint-Pauluskerk, als achtergrond van onder meer de Koolvliet. Na zijn dood werd uit zijn erfenis een Bardou-telescoop geveild, met een lens van 105mm. Een welgesteld reder kocht de telescoop en installeerde hem op het dak van een havenloods. Zijn bedoeling was om veel mensen in contact te brengen met de hemel en dat initiatief enthousiasmeerde nog anderen, zodat die groep in 1905 het Koninklijk Sterrenkundig Genootschap van Antwerpen oprichtte (en français, weliswaar).

Rond 1920 hoefde het genootschap niet meer naar alsmar hogere daken te zoeken, want het vond bovendak in de nieuwe normaalschool aan de Hofstraat en de Zirkstraat, waar vandaag cultuurhuis Fameus zijn thuisbasis heeft. Daar mochten ze het op een pagaddertoren geïnspireerde torentje gebruiken, op voorwaarde dat het genootschap les in sterrenkunde gaf aan de toekomstige onderwijzers van de stad. Van een win-win gesproken. In 1946 werd de telescoop van maker Bardou aangevuld met een tweede kijker, uitgerust met een 130mm lens van Zeiss. In de jaren 1980 ruilde het genootschap Antwerpen voor Brasschaat en verkommerde de locatie in de oude stad. Tot ze in 2023 onder bekwame handen herrees.

Volg de gouden raad van het Sint-Paulussecretariaat: bezoek deze ster aan het Antwerpse firmament, neem een voorafkijkje in de hemel, die u als lezer van Paullus zeker ooit te wachten staat. In het kadertje vindt u praktische informatie. Bedankt, Roger en je vele kompanen. We sluiten ons graag aan bij de woorden van burgemeester Bart De Wever: “Dankzij dit observatorium wordt de drempel verlaagd voor alle Antwerpenaren, van welke afkomst ook, om kennis te maken met astronomie en de rijke geschiedenis van de wetenschappen in onze stad.”

Armand Storck en Caroline De Wever

(* Paullus november 2021, blz. 6:
<https://www.sintpaulusantwerpen.be/wp-content/uploads/2021/10/2021-november-ZoW-V03.pdf>

Bronnen:

Roger VAN DER LINDEN, in levende lijve, die mens weet hier echt alles van
De Sterrenwacht, volume 38, 2024 (verschijnt vier keer per jaar)

Kijk op de website van sterrenwacht Urania wanneer het observatorium aan de Zirkstraat 36 geopend is voor bezoek: <https://www.urania.be/nieuws/>

De kijkavonden gaan enkel door bij helder weer. Op de dag dat de kijkavond gepland is, vind je op de website of de kijkavond plaats vindt of niet.

De prijs voor de kijkavond is 3 euro per persoon. Tickets zijn te koop aan de kassa in de Zirkstraat de avond zelf, betalen kan cash of via Payconiq. Voor Uranialeden zijn de kijkavonden gratis.

De preekstoel van Sint-Paulus (2)

GESNEDEN WOORD

In dit tweede deel van ons preekstoelverhaal kijken we naar het woord van Christus en hoe het in Sint-Paulus de luisteraars bereikt, geleid door niemand minder dan de Heilige Geest. Tot slot ontmoeten we de leeuwen van Sint-Pieter, waakzaam als nooit tevoren.

De Boeck & Van Wint, auteurs van de preekstoel, waren beeldsnijders. Beeldsnijden is het fijn beeldhouwen in hout of ivoor, in steen lukt het niet. In de tweede helft van de 15de eeuw had de kunst van het snijden in hout een uitzonderlijk hoog niveau bereikt in Brabant en Vlaanderen. De techniek werd dan ook gretig geadopteerd door de kunstenaars in de neostijlen van de 19de eeuw.

De preekstoel in onze kerk toont aan de buitenzijde van de kuip vijf schitterend gesneden bijbeltaferelen. Christus predikt op elk van de vijf. We zien letterlijk Zijn woorden, als beelden gesneden door twee getalenteerde Antwerpenaren. De taferelen zijn voor gelovigen heel herkenbaar: de Samaritaanse, de zee en de wind, het volk en de kinderen, allen luisteren naar Hem, worden aangemoedigd om te horen wat Hij zegt.

Christus bij Marta en Maria is een exemplarisch verhaal dat misschien nog het dichtst bij de dagelijkse realiteit staat en daarom begrijpelijk voor iedereen. Jezus was nooit of zelden alleen op pad. Hij werd gevolgd door een steeds groeiend aantal apostelen en volgelingen, die geen woord wilden missen. Zo wandelde Hij op een dag de hof van Marta en Maria op. Lucas vertelt het zo:

In die tijd kwam Jezus in een dorp waar een vrouw die Marta heette Hem in haar woning ontving. Zij had een zuster, Maria, die – gezeten aan de voeten van de Heer – luisterde naar zijn woorden. Marta werd in beslag genomen door de drukte van het bedienen, maar ze kwam er een ogenblik bij staan en zei: “Heer, laat het U onverschillig, dat mijn zuster mij alleen laat bedienen? Zeg haar dan dat ze mij moet helpen.” De Heer gaf haar ten antwoord: “Marta, Marta, wat maak je je bezorgd en druk over veel dingen. Slechts één ding is nodig. Maria heeft het beste deel gekozen, en het zal haar niet ontnomen worden.” (Lc 10, 38-42)

Op het schilderij van Abraham Janssens in onze pandgang, met hetzelfde thema, zie je aan de rechterkant de stapels eten liggen die Marta moet klaarmaken. Elke kokende huismens zal zich in haar herkennen. Op het tafereel van de preekstoel hebben De Boeck en Van Wint het wat soberder gehouden. Marta houdt een bescheiden potje vast, waarin je eten vermoedt. De beeldsnijders hebben de essentie van dat Bijbelverhaal overgebracht op de preekstoel: Jezus zegt tegen Marta dat luisteren naar Zijn woord de beste keuze is.

Boven de vijf tafereelen, op de fries net onder de rand van de kuip, vinden we de symbolen van geloof, hoop en liefde, geflankeerd door twee opengeslagen Bijbels. Waar de Bijbel voor staat en wat vanaf de preekstoel verkondigd wordt, is zo nog eens voor iedereen duidelijk, zelfs wanneer je de woorden niet hoort.

We kunnen niet meer hoger wandelen, we zijn boven geraakt tijdens onze wandeling rond en op de preekstoel van Sint-Paulus. Boven ons hoofd hangt een enorm klankbord, dat met een deugdelijke ketting verankerd is in het gewelf. De priester op de preekstoel mag zelvend fluisteren of donderend vermanen, je zal hem in elk geval tot in de verste hoeken van het gebouw verstaan. Om een beetje onder controle te houden en eventueel te sturen wat hij zegt, hebben De Boeck & Van Wint voor de zekerheid een Heilige Geest in de vorm van een schitterende duif boven zijn hoofd gehangen.

Twee dappere leeuwen met lange tong staan beneden aan de trap op wacht. Het is duidelijk dat het wachtters zijn, maar voor wie zijn ze beducht en waarom is hun tong bijna even lang als hun staart? Lezer Hugo Lambrechts reageerde op onze vraag en leverde de tip die naar een mogelijke verklaring leidt (zie kaderstuk).

De ‘nieuwe’ preekstoel van de Sint-Pauluskerk is *een schoon kunstgewrocht*, om in de terminologie van de 19de eeuw te blijven. Misschien moeten onze broeders dominicanen hem af en toe eens opnieuw benutten, als mooie, efficiënte en duurzame Bijbelse woordversterker.

Liliane Marinus, Stéphane Lycke en Armand Storck

De leeuwen van de Sint-Pauluskerk

Ingezonden tekst van Hugo Lambrechts

In het ancien régime en ook in de 19de eeuw beeldden veel kunstenaars dieren af die ze nooit in levende lijve hadden gezien. Zij maakten gebruik van vroegere schetsen en kenden niet altijd de juiste anatomische verhoudingen van de meestal uitheemse dieren. De lengte van de tong van de leeuw aan de preekstoel van Sint-Pauluskerk is eerder een zinnebeeld dan een afbeelding van de werkelijkheid.

Graseters hebben een lange tong om het gras te kunnen afsnijden, maar katachtigen, zoals de leeuw, steken hun tong uit wanneer zij hun zintuigen gebruiken om nuttige informatie over hun omgeving te verzamelen. Leeuwen tillen hun lippen op en openen hun muil een beetje, waardoor hun tong uitsteekt. Hierdoor kan die feromonen en andere geuren opvangen, met een speciaal orgaan op de hemel van hun muil, dat de geur analyseert. Mensen hebben dit orgaan niet, het geeft waarschijnlijk een resultaat dat zich tussen proeven en ruiken bevindt.

De tenen van de katachtigen eindigen op scherpe, kromme en intrekbare klauwen, behalve bij het jachtluipaard. Aan de voorpoten zijn vijf tenen, waarvan één aan de achterkant van de poot zit. Als goede klimmers hebben ze met hun scherpe nagels een prima grip op de bomen en op het vastklampen van hun prooi. In ruststand of bij het besluipen zijn hun klauwen ingetrokken.

Als een leeuw zijn tong uitsteekt om de omgeving te verkennen (zoals op de aanwezigheid van duivels), dan zullen zijn klauwen nog niet zichtbaar zijn. Hij zal ze pas gebruiken als hij zijn prooi, de duivel in dit geval, zal aanvallen.

Antwoord van de redactie

De conclusie van uw tekst wijst erop dat de duivel niet alleen waargenomen wordt door onze preekstoelleeuwen, maar dat hij ook aanwezig is, want de leeuwen ontbloten hun klauwen. Misschien zijn de leeuwen dus bedoeld als oproep om waakzaam te blijven, zelfs in een kerk. In dat geval komen we zonder omwegen uit bij Petrus:

'Wees waakzaam, wees op uw hoede, want uw vijand, de duivel, zwerft rond als een brullende leeuw, op zoek naar een prooi. 9 Stel u tegen hem teweer, gesterkt door uw geloof, in het besef dat uw broeders en zusters, waar ook ter wereld, onder hetzelfde leed gebukt gaan' (1 Pe 5, 8-9).

MARCUS EN STRESS

In het najaar organiseert Studium Generale weer twee ateliers, over uiteenlopende onderwerpen: het evangelie van Marcus en christelijke spiritualiteit als hulp bij depressie en stress.

---

woensdag 11 september - het evangelie volgens Marcus

Professor Geert van Oyen, voormalig decaan van de Faculté de théologie UCLouvain, is de eerste spreker na de vakantie.

Het evangelie volgens Marcus is het kortste, het oudste en tegelijk het meest actuele! Hoe is het verhaal opgebouwd? Welke retoriek gebruikt de evangelist? Waarom begrijpen de leerlingen Jezus niet? Welk Jezusbeeld heeft Marcus getekend? Wat bedoelt Jezus als hij vraagt dat we moeten worden als kinderen? Welke boodschap gaat uit van het lege graf? In dit Marcusjaar gaan we met Geert van Oyen naar het 'Messiasgeheim' in dit oudste evangelie. Waarom hield Jezus zijn ware opdracht en identiteit verborgen? En wat is de betekenis van het 'messiasgeheim'?

Geert Van Oyen geeft in zijn onderzoek blijk van grote liefde voor het evangelie. Het geheel is geschreven in de overtuiging dat Bijbelstudie een dubbel perspectief inhoudt: de tekst begrijpen binnen de oorspronkelijke context en betekenisgeving creëren in dialoog met de hedendaagse lezer. Op die manier wordt mogelijk gemaakt dat het evangelie uitdagende lectuur wordt voor moderne lezers en niet louter een interessant document over een feit divers van ongeveer tweeduizend jaar geleden.

Geert Van Oyen was hoogleraar Nieuwe Testament aan de Universiteit Utrecht. Hij is nu professor aan de UCLouvain. Hij publiceerde wetenschappelijke studies, onder meer over het broodwonder in Marcus en over de historische Jezus. Hij is redactielid van *Schrift* en medewerker van de Vlaamse Bijbelstichting.

woensdag 23 oktober - geestelijke gezondheidszorg en christelijke spiritualiteit

Professor Stephan Claes is expert in stemmingsstoornissen. Hij is verbonden aan het Mind Body Research in Leuven. Hij is tevens academisch coördinator binnen het Universitair Psychiatrisch Centrum van KU Leuven en voorzitter van de onderzoeksgroep psychiatrie van het departement neurowetenschappen van de KU Leuven.

De spreker, wiens grootoom ooit pastoor van Sint-Paulus was, heeft het over de bijdrage van christelijke spiritualiteit voor het exploderend maatschappelijk probleem van psychische stress en depressie.

Programma:

- 18u (stipt): dominicaans avondgebed in de kerk
- 18u20: broodjes en koffie in crypte
- 19u: begin atelier

Gelieve in te schrijven ten laatste 3 dagen voor elk atelier via studium@dominicanen.be met vermelding van datum (11 september en/of 23 oktober) en aantal personen.

Bijdrage van €15 per persoon vooraf te betalen op: Studium Generale Albertus Magnus (IBAN BE59 0689 4494 4826)

Antwerpen, stad van handel (1515–2024)

‘WAAR IS DE BRUG?’

‘Plantin, Duarte, Goldmuntz, De Beukelaar, Nottebohm, Osterrieth. Stuk voor stuk buitenlanders of Antwerpenaren met buitenlandse roots. Het verleden van Antwerpen is internationaal, het heden ook’. Dat schrijft Fred Vanderpoorten in de slotbeschouwing van zijn boek.

Omdat Fred een ervaren stadsgids is (zie kaderstuk), werd hij gevraagd een boek over Antwerpen te schrijven. Het Gentse Borgerhoff & Lambrigts gaf eerder al twee gelijkaardige werken uit die de ondertitel ‘Biografie van een stad’ kregen: *Gent, stad van opstand en Brugge, stad van water*. Telkens geschreven door een stadsgids. Zo kwam de uitgeverij terecht bij Fred Vanderpoorten.

‘Eerlijk gezegd, ik sprong geen gat in de lucht. Want wie zit nu te wachten op nog een boek over Antwerpen’, aldus Fred. Het kwam er dus op aan een originele invalshoek te vinden en dat werd de handel. ‘De industrie arriveerde relatief laat in Antwerpen, de handel daarentegen bloeide al jaren voor er sprake was van de gouden (16de) eeuw. In 1532 kreeg de stad als eerste in Europa een handelsbeurs’.

Bio

Fred Vanderpoorten, een geboren Mortselaar (26 december 1952), studeerde af als germanist aan de Universiteit Antwerpen en volgde een bijkomende opleiding godsdienstleraar. Meer dan 40 jaar was hij leraar Nederlands, Engels en godsdienst in Turnhout, hij woont in het nabijgelegen Oud-Turnhout. Hoewel Fred geen historicus is, heeft geschiedenis hem steeds geboeid. Dat hij al 15 jaar stadsgids is in Antwerpen,

mag dus niet verbazen. Hij publiceert bovendien regelmatig in *Antwerpsche tydinghen*, het tijdschrift van de Antwerpse stadsgidsen.

‘Antwerpen, en bij uitbreiding België, werd tot aan de Franse inval nooit bezet’, is één van zijn stokpaardjes. ‘Het kwam telkens door huwelijken of erfrecht bij andere heersers terecht’. Zijn opleiding godsdienst heeft hem ongetwijfeld geholpen bij de samenstelling van zijn stadswandeling ‘Waar de sterre stille bleef staan’, een gidsbeurt die hij elk jaar rond kerst geeft en waarbij, naast de kathedraal, Sint-Carolus Borromeus en Sint-Andries, natuurlijk ook Sint-Paulus op het menu staat.

Vijf invalshoeken

Het concept van het boek is origineel. Het bestaat uit vijf hoofdstukken, elk een 50-tal bladzijden lang en telkens gelinkt aan een opmerkelijke gebeurtenis. Het is dus geen homogeen chronologisch verhaal, het vertrekt vanuit een interessante anekdote of een bijzonder persoon en vertelt van daaruit een stuk geschiedenis van onze stad met als ankerthema, de handel.

Vergis u dus niet, het boek is geen droge beschrijving van de Antwerpse economie. Vanderpoorten maakt trouwens af en toe een zijsprong naar kunst en architectuur, maar die 'uitstapjes' zijn niet *gratis*: ze hebben (bijna) altijd een link met het centrale thema van het boek. De vlag ('stad van handel') dekt dus wel degelijk de lading.

Het eerste hoofdstuk behandelt de markten, de kunsthandel, maar vooral het internationaal karakter van de stad waar kooplui vanuit heel Europa naartoe kwamen. De insteek is het bezoek van Thomas More, wellicht als lobbyist, die in juli 1515 op linkeroever naar Antwerpen staart en zich afvraagt: 'Where is the bridge'? Vanderpoorten legt uit waarom die er volgens hem tot vandaag niet is gekomen.

In een boek over handel komen kerken en kloosters uiteraard minder aan bod, maar toch. Meer dan 50 altaren van gilden, ambachten en broederschappen 'sierden' de kathedraal. 'Iedereen wilde een plekje in de kerk, wat verklaart waarom ze zo breed is', aldus de auteur. De grootste kerk van de stad – die nog geen kathedraal was toen More Antwerpen bezocht – was een afspiegeling van het ambachtelijke leven.

Sint-Paulus

Zelf Sint-Paulus speelde een rol. 'De marktplaats die Antwerpen was, trok kunstenaars uit Brussel aan. Vanaf 1445 verkochten ze tijdens de jaarmarkten hun schilderijen in het predikherenpand: een galerij rond een vierkantige binnentuin aan de zuidzijde van de kerk, op de plek waar nu de calvarietuin is. Hier waren nog andere luxegoederen te koop. Goud- en zilversmeden, juweliers en tapijtwevers boden er ook hun waren aan'.

Het tweede hoofdstuk is opgebouwd rond het schilderij 'De kunstkamer van Cornelis van der Geest' (1615) waarop allerlei handelaars, kunstenaars en gezagsdragers prijken. Het derde neemt 11 augustus 1723 als uitgangspunt, de dag waarop voor het eerst aandelen werden verhandeld in de beurs die bijna 200 jaar eerder als één van de oudste handelsbeurzen ter wereld van start ging.

Het tweede hoofdstuk is opgebouwd rond het schilderij 'De kunstkamer van Cornelis van der Geest' (1615) waarop allerlei handelaars, kunstenaars en gezagsdragers prijken. Het derde neemt 11 augustus 1723 als uitgangspunt, de dag waarop voor het eerst aandelen werden verhandeld in de beurs die bijna 200 jaar eerder als één van de oudste handelsbeurzen ter wereld van start ging.

Zelfs voor wie al een stapel boeken over Antwerpen verslonden heeft, is Antwerpen, stad van handel een aanrader: het frist uw stoffige geheugen lichtvoetig maar erudiet op en voegt er leuke anekdotes, nieuwe feiten of een origineel inzicht aan toe. Een kaart met 80 gebouwen en plekjes en een plattegrond uit 1698 bieden een handige extra, het ontbreken van een register en tijdslijn vormen een spijtig, maar beperkt gemis.

Guido Meeussen

Referentie

Fred VANDERPOORTEN, Antwerpen, stad van handel. Biografie van een stad, (Gent, 2024).

Het boek werd gedrukt bij Borgerhoff & Lamberigts op 3.000 exemplaren en is verkrijgbaar bij elke degelijke boekhandel of webshop- ISBN 978946488570.

Meer info:

<https://www.borgerhoff-lamberigts.be/shop/boeken/antwerpen-stad-van-de-handel>

Open Monumentendag in Sint-Paulus

KOM, WE ZIJN WEG

Dominicanen van vroeger en nu zijn altijd onderweg om hun kerntaken te vervullen. Dat brengt hen vaak naar verre landen. Tijdens Open Monumentendag doen ze het omgekeerd en brengen ze het Heilig Land naar Sint-Paulus. 'En route' is het thema op zondag 8 september, komt u mee?

Een bedevaart naar het Heilig Land was voor vele christenen een levensdoel, vergelijk het met de hadj voor moslims. In de 17de eeuw vertrokken Antwerpse dominicanen vaak op bedevaart en ze overtuigden veel gelovigen om hetzelfde te doen. Toen rond 1700 het Heilig land quasi onbereikbaar werd, onder meer door de oprukkende Ottomanen in de Balkan, legden de dominicanen in Antwerpen een beeldentuin à la Jeruzalem aan.

Dat deden ze op de plek van hun kerkhofje. Meer dan 60 levensgrote beelden namen de plek in van de grafstenen en zo ontstond deze unieke meditatieve tuin. Het is vandaag een oase van rust in de drukke stad. De Sint-Paulusvrienden staan op 8 september enthousiast paraat om met u 'en route', op weg te gaan, door een doolhof van beelden, die elk hun eigen verhaal vertellen.

We stappen langs Maria Magdalena in Sainte-Baume, begroeten Lazarus die in Marseille belandt en daar de eerste bisschop wordt, meten en wegen de grote en de kleine profeten, wandelen over de engelenbrug en bewonderen natuurlijk de transcendente ontmoeting tussen Maria Magdalena en Jezus.

De slogan 'en route' van Open Monumentendag 2024 is op het lijf geschreven van de calvarietuin van Sint-Paulus. Kom mee op een rustgevende, leerrijke en weinig inspannende tocht en geniet van een stukje Jeruzalem in Antwerpen.

Walter Geluyckens

Praktisch

Open Monumentendag Vlaanderen
zondag 8 september 2024

Sint-Pauluskerk Antwerpen, geopend van 12u tot 17u
Gratis evenement: calvarietuin, Sint-Pauluskerk, schatkamer en kloostergangen zijn open voor bezoek (opgelet: de crypte en de archeologische site zijn gesloten)

De twee ingangen staan wagenwijd open: u kunt rechtstreeks naar de calvarietuin, langs de poort op de hoek van de Zwartzustersstraat en de Veemarkt of u komt binnen langs de ingang aan de Sint-Paulusstraat

Vanaf 7 augustus kunt u alle activiteiten tijdens Open Monumentendag 2024 bekijken, op de website van Open Monumentendag en op 'Uit in Vlaanderen'.

Muzikaal uitzomereren

STEM, STEMMIG, GESTEMD

Uitzomereren in Sint-Paulus, dat is vooral Laus Polyphoniae, het festival voor oude muziek. De stem in al haar facetten staat dit jaar centraal. In september maken de koren het 'stemmig' tijdens de vieringen. Vanaf oktober zorgen we ervoor dat de Bliithner 1811 'gestemd' is want dan plant het Emmanuel Durllet-Fonds zijn eerste recital.

---

augustus

Messe solennelle
orkestmis O.-L.-Vrouw-Tenhemelopneming

**donderdag 15 augustus, 10u30, kerk
voorganger Didier Croonenberghs o.p.**

Laten we beginnen met één van de belangrijkste vieringen in Sint-Paulus en de stad Antwerpen: Moederkesdag. Deze orkestmis vraagt weinig introductie. Zoals steeds staat de Messe Solennelle van Charles Gounod (1818 - 1893) op het menu, dit keer gebracht door de Chorale en het orkest La Passione o.l.v. Paul Dinneweth. Solisten zijn n sopraan An De Ridder, tenor Timothy Veryser en bas Charles Dekeyser. Ze staan onder leiding van onze muziekdirecteur Bart Rodyns. Na de viering biedt de Rozenkranskapel u een receptie aan.

VOX\VOCES – Laus Polyphoniae in Sint-Paulus

van vrijdag 23 tot zaterdag 31 augustus, 20u of 22u15, kerk.

VOX\VOCES, eenstemmig\meerstemmig legt de relatie tussen eenstemmige muziek en polyfonie onder een loep. Al sinds de 12de eeuw laten zangers en componisten zich door eenstemmige melodieën inspireren, van populaire meezingers tot meanderend gregoriaans. Volkswijsjes duiken zelfs op in meerstemmige devotieliederen. Maar ook liturgische gezangen laten zich uitstekend vermommen. In de 16de eeuw dreigde het Vaticaan meerstemmigheid te bannen. Gelukkig was er Giovanni Pierluigi da Palestrina, die met een mis van pauselijke allure niet enkel redder van de polyfonie maar ook boegbeeld van de Italiaanse hoogrenaissance werd.

Stof genoeg voor Laus Polyphoniae 2024. Opwindende talenten en bekende namen staan te trappelen om aan de slag te gaan met historische bronnen, zoals de Codex Calixtinus, de Basevi Codex en Heinrich Isaacs levenswerk Choralis Constantinus. Gevestigde waarden als Huelgas Ensemble, Stile Antico, Cappella Pratensis en Vox Luminis schitteren naast jonge ensembles als The Gesualdo Six en Diskantores. Amuz zoekt fier in op Vlaams talent met Graindelavoix, Utopia en Dionysos Now en brengt ook het kruim van de internationale oudmuziekscene.

(www.amuz.be)

Pogramma in Sint-Paulus:

- vrijdag 23 augustus, 20u: Stile Antico met 'Géry de Ghersem: Missa Ave virgo sanctissima'
- zaterdag 24 augustus, 20u: Cappella Pratensis & Wim Diepenhorst met 'Heinrich Isaac: Missa Paschalis 'ad organum' en Choralis Constantinus'
- zondag 25 augustus, 20u: PER-SONAT met 'Jacobus: gezangen voor Santiago de Compostela'
- maandag 26 augustus, 22u15: Huelgas Ensemble met 'Blasius Amon: Missa Pro defunctis'
- woensdag 28 augustus, 20u: Vox Luminis met 'Giovanni Pierluigi da Palestrina: Missa Papae Marcelli'
- donderdag 29 augustus, 20u: Huelgas Ensemble met 'Christophoro Martino & Girolamo Lambardi: motetten'
- zaterdag 31 augustus, 22u15: The Binchois Consort met 'Jacob Obrecht: Missa Scaramella'

september

Helicon (Lier) – koormis voor broederschap H. Kruis

**zondag 8 september, 10u30, kerk
voorganger Anton Milh o.p.**

Helicon werd opgericht binnen de Leuvense studentenkringen begin de jaren tachtig. In 1987 verhuisde het koor naar Lier, vandaag telt het een 50-tal leden. Elke zondagavond repeteert het onder leiding van Geert Hendrix. Geert is verbonden aan de Stedelijke Muziekacademie als directielid en leraar en al dirigent sinds het prille begin. Het is moeilijk om het repertoire van Helicon onder één noemer te vatten. Naast werk van Bach, Haydn, Brahms en Verdi zetten ze regelmatig uitvoeringen van moderne componisten op het programma, zoals Vic Nees (1936 – 2013), Hugo Distler (1908 – 1942) en Jan Van der Roost (*1956). Van der Roost componeerde in 2004 zelfs een werk voor Helicon.

(www.helicon.be)

oktober

Sanseveria (Duffel) – koormis voor octaaf O.L.V. van de Rozenkrans

zondag 6 oktober, 10u30, kerk

Een tiental enthousiaste dames stichtte in 1995 een koor. Bijna 30 jaar later is hun aantal verdubbeld. Erik Demarbaix nam in 2001 de artistieke leiding over. Zijn enthousiasme en gedrevenheid laten de stemmen van de dames volledig tot hun recht komen. Hun repertoire omvat vooral hedendaags werk uit de 20ste en 21ste eeuw. Ook lichtere, populaire stukken en werken van Vlaamse componisten komen aan bod. Samen met hun zusterkoor, SanseveriaPlus, organiseren ze elk jaar meerdere concerten.

(www.vrouwenkorensanseveria.be)

Edoardo Torbianelli – pianorecital

zondag 20 oktober, 15u, 't Schooltje

Edoardo Torbianelli (°1970), die eerder al een cd opnam met muziek van Durllet, opent het nieuwe pianoseizoen van het Emmanuel Durllet-Fonds. Torbianelli reist heel Europa en Zuid-Amerika rond tijdens het concertseizoen. De interpretatie van de romantische componisten is zijn specialiteit. Zijn opnamen bij Harmonia Mundi, Glossa, en Pan Classics werden enthousiast ontvangen en bekroond met drie Diapason d'Or en een medaille van de Hongaarse Liszt Society in de Grand Prix du Disque. Hij werkte samen met artiesten als Christophe Coin en Amandine Beyer en met orkesten als Collegium 1704 en Barokorkest van Bremen.

Als componist publiceerde hij werken voor muziekuitgeverij BIM. Hij behoort tot de belangrijkste experts op het gebied van de pianotechniek van de 18de en 19de eeuw en is sinds 1998 hoogleraar historische piano's, interpretatieve praktijk en kamermuziek aan de Schola Cantorum Basiliensis en sinds 2008 aan de Hogeschool voor de Kunsten van Bern.

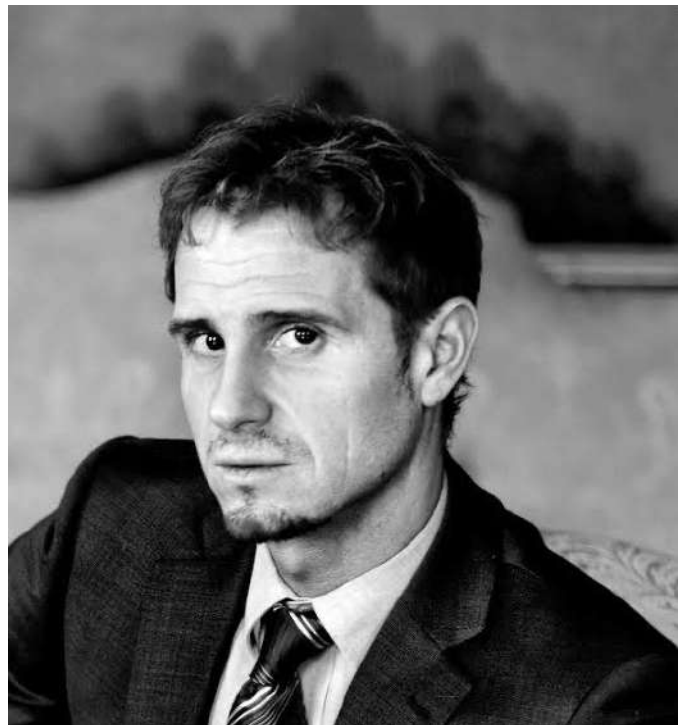
Van 2014 tot 2021 was hij gastprofessor voor de instrumentale opleiding van de MIMA Master (Musicologie en Fortepianopraktijk) aan de Universiteit van Sorbonne in Parijs. Hij is professor fortepiano aan het CRR van Parijs, waar hij momenteel de klas 'Lied et Mélodie' doceert. In het studiecentrum van de abdij van Royaumont leidt hij een project dat het verband tussen romantische zang en pianopraktijk in de 19de eeuw bestudeert.

(www.edoardotorbianelli.it)

Praktisch:

- ingang: Sint-Paulusstraat
- tickets: 18 euro, 14 euro voor leden, 16 euro voor 60+ers en 8 euro voor -21-jarigen
- bestellen via emmanuel-durllet.be of storten op de rekening BE35 3200 4363 7037 op naam van het Emmanuel Durllet-Fonds vzw met de vermelding 'Edoardo Torbianelli' en het aantal plaatsen.

[Caroline De Wever](#)

Praktisch:

- Na de zondagsvieringen kan u in de crypte terecht voor een drankje bij een babbel. Of omgekeerd.
- Voor actuele info: check onze website (www.sintpaulusantwerpen.be) en schrijf je in voor onze digitale nieuwsbrief.

Op zoek naar de 'roots' van Daan de Clercq

VERDWENEN GRAF

'Is er nog een grafsteen van mijn voorvaderen in jullie kerk?' Die vraag kregen we van Daan de Clercq, een Nederlandse bezoeker. Het familiegraf blijkt verdwenen, maar we konden toch één en ander reconstrueren.

Daan is een nakomeling van Jacques de Clercq, telg van een oude Gentse familie. Jacques werd in 1585 als doopsgezinde verbannen uit zijn geboortestad, hij bouwde een nieuw bestaan op in Haarlem. Willem de Clercq, een oom van Jacques, overleed in Gent in 1530. Zijn weduwe Agnes Saturn hertrouwde met de Antwerpse koopman Jasper Severijn en trok met haar kinderen bij hem in.

Het is deze tak van de familie die ons naar Sint-Paulus zal brengen.

Want één van de kinderen van Agnes, Barbara de Clerck, trouwde met de koopman Gerard Corbet, die vooral handel dreef met Spanje. Gerard stierf in 1596, Barbara tien jaar later. Ze werden begraven in onze kerk. Dat het hun wens was hier te worden begraven, is niet vreemd. Gerard Corbet was immers jarenlang meester van de kapel van het Hoogwaardig Sacrament in Sint-Paulus.

Verschillende van hun nazaten bouwden, in de voetsporen van Gerard, een carrière uit in Spanje en bleven daar ook. 'Don' Pedro Corbet (1633-1699) bracht het zelfs tot admiraal van de Spaanse vloot, zijn titel had hij te danken aan zijn vader Robert Corbet. Om die

titel te verkrijgen, vroeg Pedro aan de Antwerpse dominicanen een verklaring dat zijn vader in de Sint-Pauluskerk was begraven (1).

Die verklaring in het Latijn, die dateert uit januari 1665 (zie kader), hebben we nog, maar het familiegraf waarnaar ze verwijst is er niet meer. Dat graf is verdwenen met de aanleg van een nieuwe kerkvloer, begin vorige eeuw. Op een aquarel van Samuel Read in de schatkamer, een binnenzicht van de kerk uit 1860, zien we rechts een schilderij dat mogelijk een verzezen Christus voorstelt. Het schilderij is ons echter onbekend.

De grafsteen, opgetekend door stadsarchivaris Pieter Génard, roept vragen op, antwoorden hebben we niet. Wie zijn de twee jongvolwassen Clara en Joannes Lepiper die worden vermeld op de grafsteen? De dochter van Gerardus en Barbara, Catharina Corbet staat eveneens vermeld op de grafsteen als wettige echtgenote van Conrardus van Ophem. Zij werd evenwel begraven in de Sint-Jacobskerk.

Walter Geluyckens

Bronnen

Archief Daan de Clercq: www.familiedeclerq.com

Pieter GENARD, Graf en gedenkschriften 'kloosters in Antwerpen.
Inscriptions funéraires et monumentales de la province d'Anvers, dl. V (Antwerpen, 1873) pg 62

Met dank aan Jan Spoelder voor de vertaling van de Latijnse teksten.

(1) dossier bevindt zich in Madrid -
<https://pares.mcu.es/ParesBusquedas20/catalogo/description/1709778?nm>

In de verklaring bevestigen vier predikheren dat Robert Corbet, 'ridder in de Orde van Calatrava', en zijn familie begraven zijn in de kerk

Wij, Prior, (...) van de Orde der Broeders Predikheren van het klooster van de Heilige Paulus te Antwerpen maken bekend aan iedereen die er belang bij heeft, en verklaren dat, (...), de genoemde adellijke familie van Corbet hier in Antwerpen in onze kerk van onze Heilige Vader Dominicus ter hoogte van het midden van de kerk richting het zuiden een pronkgraf heeft met een donkerblauwe sarcofaag, fraai bedekt met het wapen of met de onderscheidingsteken van genoemde familie en met een inscriptie in het Vlaams die luidt:

Hier ligt begraven jonker Gerardus Corbet, zoon van jonker Jacobus en jonkvrouw Maria van der Meeren, bij leven Meester van de kapel van het Hoogwaardig Sacrament in deze kerk, die op 20 januari 1596 is overleden. En de eerbare jonkvrouw Barbara de Clercke, zijn wettige echtgenote, die overleed op 18 april 1606. En de eerbare jonkvrouw Catharina Corbet, hun beider dochter, wettige echtgenote van Conrardus van Ophem, die hier is begraven in de parochiekerk van de Heilige Jacob. En jonkvrouw Clara Lepiper, die overleed op 6 juli 1651. En Joannes Lepiper, jongman, stierf op 3 februari 1655.

Bovendien verklaren wij aan dezelfde zeer doorluchtige Heren Commissarissen in deze zaak, dat in de omgeving van dezelfde kerk van ons, niet ver van voornoemd graf bij de tweede zuil vanaf het altaar van de Zeer Heilige Sacramentskapel richting het zuiden, een schilderij is bevestigd met in het midden een kunstig en goed geschilderde verrijzenis van Onze Heer Jezus Christus, en aan de rechterzijde een portret van de heer Gerardus Corbet met zijn wapen of onderscheidingsteken van dezelfde familie Corbet, zoals hier op dit blad papier wordt weergegeven.

Aan de linkerzijde is geschilderd een portret van zijn wettige echtgenote Vrouwe Barbara de Clercke, ook met haar wapen of onderscheidingsteken. En onder hetzelfde portret bevindt zich het hieronder vermelde grafschrift in het Vlaams: "Hier ligt begraven jonker Gerardus Corbet, zoon van jonker Jacobus en jonkvrouw Maria van der Meeren, die bij leven Meester van de kapel van het Hoogwaardig Sacrament in deze kerk was; hij overleed op 20 januari 1596, en zijn wettige echtgenote de eerbare jonkvrouw Barbara de Clercke, die overleed op 18 april 1606."

Vervolgens verklaren wij dat de weledele Heer Andreas Corbet, een broer van de bovengenoemde heer Robertus Corbet, thans Ridder in de Orde van Calatrava, toen hij hier in Antwerpen was op 20 september 1647 ter eeuwige nagedachtenis aan zijn voorvader Gerardus Corbet een eeuwigdurende viering van de geboortedag heeft ingesteld, die hier jaarlijks in onze kerk ten behoeve van een verkwikking van de zielen van de Heer Gerardus Corbet en Vrouwe Barbara de Clerck moet worden gezongen, (...).

Gedaan te Antwerpen hier in ons voornoemde klooster van de Heilige Paulus van de Broeders Predikheren op 15 januari 1665.

Broeder Godefridus Marcquis, Sanctae Theologiae Magister en Prior
(...)

De originele brieven in het latijn bevinden zich in het 'Archivo Histórico Nacional' in Madrid, Spanje.

Zomerse Facebook-hitparade

MINIATUURTJES

Dominicaanse knoop

Uw geliefde Facebookpagina volgt beroepshalve de pagina's van vele dominicanenkloosters in de hele wereld. Die mannen en vrouwen zitten echt overal. Zo vonden we deze foto bij Quang Tran in Vietnam. Twee dominicanen bestuderen aandachtig een drietal zuiltjes die elkaar in de knoop proberen te draaien. Ze staan aan de pandgang van een klooster. We kennen de naam noch de plek, maar het lijkt er warmer en droger weer dan hier.

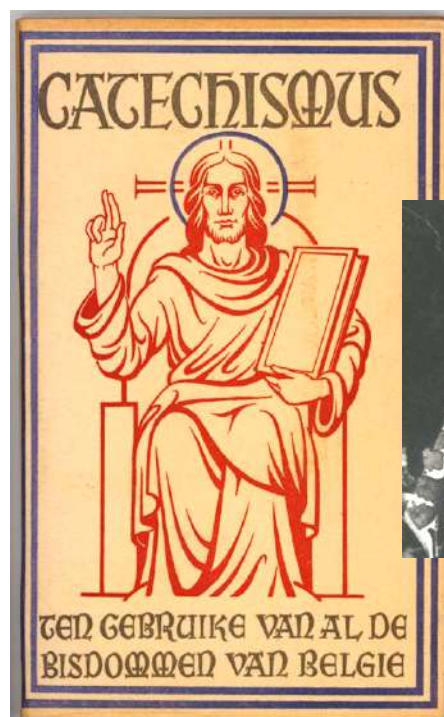
Broeder Lawrence Lew schreef een tekstje bij de foto: 'Pure synergie! Elke kolom heeft zijn eigen stijl, net zoals een mens. We kunnen ver weg van elkaar staan, rug aan rug of soms draaien we rond elkaar. Gelukkig hebben we allemaal hoofden en voeten op dezelfde plek, zoals de zuilen en zijn we zo heel vergelijkbaar'.

Catechismus

Vroeger werden in de Sint-Pauluskerk veel zondagmissen opgedragen. Priesters van buiten de parochie verleenden hun medewerking. Zo nam E.H. Jozef Vandemoortele de 'twaalfurenmis' voor zijn rekening. Jozef Vandemoortele (°1915) was naast priester, leraar plastische kunsten aan het Pius X Instituut te Antwerpen. Hij ging gedurende meer dan 40 jaar de zondagmis om 12 uur voor in Sint-Paulus.

Jozef was een veelzijdig priester, hij maakte tekeningen, schilderde en beeldhouwde. Toen in 1946 de catechismus werd uitgegeven, ontwierp hij de omslag. De eerste druk was goed voor vijf miljoen exemplaren. Misschien heeft u thuis nog een exemplaar van deze catechismus.

Sanctus Dominicus

De Sint-Paulusgemeenschap geniet sinds enkele jaren van het Sanctus Dominicus-bier, een ware heiligendrank. Om de hemelse hiërarchie te bewaren, noemen we het schuimende vocht bewust geen godendrank, maar toch, het scheelt niet veel.

Het zevental dominicaanse broeders in het Sint-Paulusklooster aan de Veemarkt houdt collectief de lippen stijf gesloten wanneer een gesprek leidt naar de vraag over de herkomst van het bier. Van de jongste tot de oudste doen ze in dat geval alsof er tien meter verder iemand dringend te bekeren valt of dat er soep dreigt over te koken in de keuken of dat er in de haven net een schip is aangekomen, waarvan de bemanning snakt naar geestelijke bijstand. Kortom, ze willen het niet zeggen.

Uw redactie, zoals steeds onverdroten spittend naar de waarheid, heeft dus het heft in eigen handen genomen en is in België en ver daarbuiten op zoek gegaan naar waar het Sanctus Dominicus-bier gebrouwen wordt. Je kunt gerust zeggen dat we zochten naar de bron van het bier, zoals velen ons zijn voorgegaan bij het opsporen van de bronnen van de Nijl of de Amazone. We vonden de bron, letterlijk, in het geboortedorp van de heilige Dominicus.

In het dominicanessenklooster van Caleruega, niet zo ver van Burgos in Castilië, komen jaarlijks de dominicaanse brouwers samen om de kwaliteit van het bier uit de Sanctus Dominicus-bron te verifiëren. Hun recente groepsfoto bracht ons op het juiste pad. Aandachtige lezers vragen wellicht waarom de bierput is afgedekt met een glas. Zonder die hermetische glazen afsluiting zou natuurlijk het gas ontsnappen, met als resultaat een flets Engels bier, dat we sinds de Brexit gelukkig niet vaak meer nuttigen. CO² in bier draagt in grote mate bij tot de smaak en natuurlijk de schuimvorming.

De tweede foto toont de put langs de zijkant, zodat we het brouwersmerk in Caleruega in volle glorie kunnen onderscheiden. Volgende keer gaan we op zoek naar hoe dat bier uiteindelijk in Antwerpen geraakt. Intussen kan u zich afvragen of wij u weer bij de neus nemen of dat u weer een stuk gewijde biergeschiedenis hebt bijgeleerd.

Episcopale grafschennis

De Sint-Pauluskerk wacht al 224 jaar op een vergoeding van het bisdom Antwerpen voor gedeeltelijke vernieling van een kunstwerk van een bisschop door een bisschop. Ondertussen is het bedrag, met vermeerdering van intresten en derving van inkomsten, al aardig opgelopen.

Op 13 juni 1700 was de net ingehuldigde bisschop van Antwerpen, Reginald Cools, in de predikherenkerk van de stad. Cools was een dominicaan, vandaar. Hij werd dat jaar 82 en dat was in 1700 een hoogst uitzonderlijke leeftijd. Als ondersteuning tijdens zijn verplaatsingen had Cools de staf van Sint-Salvator geleend, maar die bleek zo zwaar dat de bisschop er meer last dan plezier van had.

In Sint-Paulus werd gezocht naar een lichter alternatief, de bisschoppelijke status waardig en “soo wierd genomen den houten staf van de tombe van wijlen den bisschop Ophovius”. Dat was niet erg netjes maar nog wel begrijpelijk, we worden allemaal een dagje ouder. Maar dan gebeurde het echte drama met ons stuk kostbaar funerair erfgoed.

‘Den selfden staf seer oudt was ende vermeluwt, soo datter een deel afviel ende evenwel soo ginck den bisschop ... uijt de predickheerenkercke lanx de Swertsusterstraete’.

Wacht eens even. De nieuwe bisschop van Antwerpen ‘leende’ de staf van de oude bisschop van ’s Hertogenbosch en dan nog wel van diens grafmonument. Reginald Cools slaagde er vervolgens in om de staf stuk te maken, hoewel die slechts een beetje vermolmd was. Tenslotte was de oude rakker dan ook nog eens met de restanten van de staf ribbedebie en waarschijnlijk zijn die geëindigd in de bisschoppelijke haard.

Sinds 1700 knielt Michael Ophovius stafloos op zijn monument. Die mens geraakt nooit meer alleen recht.

Zo, u bent weer helemaal mee. Wil u graag meer van deze leuke weetjes lezen en/of op de hoogte blijven van allerlei activiteiten in de Sint-Pauluskerk?

Bezoek dan onze Facebookpagina ‘Sint-Pauluskerk Antwerpen’ of onze Instagrampagina

@sintpauluskerkantwerpen en word onze vriend/volger! Like us/volg ons! Dank u!

Alle Facebookberichten en nieuwsjes verschijnen ook op onze website:

www.sintpaulusantwerpen.be.

Uw FB/IG-ploeg (Armand Storck, Walter Geluyckens, Caroline De Wever)

AUGUSTUS

- Za* — 5 19u00 — Museumnacht
Zo — 4 10u30 — 18de zondag door het jaar - voorganger Francis Akkara o.p. - gezongen mis
Za 10 19u00 — Nacht van de kerken
Zo — 11 10u30 — 19de zondag door het jaar - voorganger Anton Milh o.p.
 orgelmis met thema (Barok met Bach)
Do — 15 10u30 — Hoogfeest van Maria Tenhemelopneming - voorganger Didier Croonenberghs o.p.
 orkestmis - Messe Solennelle de Sainte Cécile - Charles Gounod - met deChorale,
 solisten en La Passione - o.l.v. Paul Dinneweth
Za — 17 11u30 — doop Emmanuel Thiessen - voorganger Paul Scheelen
Zo — 18 10u30 — 20ste zondag door het jaar - voorganger Dries Ghesquiere o.p. - gezongen mis
Vr — 25 20u00 — Amuz Laus P - Stile Antico
Za — 24 11u00 — huwelijk Wayman Hau & Engelina Maria Chaillet - voorganger Francis Akkara o.p.
 20u00 — Amuz Laus P - Cappella Pratensis
Zo — 25 10u30 — 21ste zondag door het jaar - voorganger Anton Milh o.p. - gezongen mis
 12u00 — doop Ana Stella Claes Sastrillo - voorganger Anton Milh o.p.
 20u00 — Amuz Laus P - Per Sonat
Ma — 26 22u15 — Amuz Laus P - Huelgas Ensemble
Wo — 28 20u00 — Amuz Laus P - Vox Luminis
Do — 29 20u00 — Amuz Laus P - Huelgas Ensemble
Za — 31 12u00 — huwelijk Lars Gernay & Louise De Meester - voorganger Kiran Joy o.p.

SEPTEMBER

- Zo* — 1 10u30 — 22ste zondag door het jaar - voorganger Francis Akkara o.p. - gezongen mis
Zo — 8 10u30 — 23ste zondag door het jaar - voorganger Anton Milh o.p.
 Broederschap Heilig Kruis - koormis met 'Helicon' (Lier) o.l.v. Geert Hendrix
 12u00 — Open Monumentendag
Wo — 11 10u00 — Studium Generale Atelier
 Professor Geert van Oyen: Het evangelie volgens Marcus
Zo — 15 10u30 — 24ste zondag door het jaar - voorganger Kiran Joy o.p. - gezongen mis
Zo — 22 10u30 — 25ste zondag door het jaar - voorganger Didier Croonenberghs o.p. - gezongen mis
Zo — 29 10u30 — 26ste zondag door het jaar - voorganger Dries Ghesquiere o.p. - gezongen mis

OKTOBER

- Za* — 5 10u00 — doop Junu Gruwez - voorganger Paul Scheelen
Zo — 6 10u30 — begin octaaf O.L.V van de H. Rozenkrans - voorganger Anton Milh o.p.
 koormis met Sanseveria (Duffel) o.l.v. Erik Demarbaix
Zo — 15 10u30 — einde octaaf O.L.V van de H. Rozenkrans
 voorganger Didier Croonenberghs o.p. - gezongen mis
Zo — 20 10u30 — 29ste zondag door het jaar - voorganger Joe Antony o.p. - gezongen mis
Wo — 25 10u00 — Studium Generale Atelier
 Professor Stephan Claes: geestelijke gezondheidszorg en christelijke spiritualiteit
Zo — 27 10u30 — 30ste zondag door het jaar - voorganger Kiran Joy o.p. - gezongen mis

---

Paulus

Sint-Pauluskerk Antwerpen

Sint-Paulusstraat 22

2000 Antwerpen

T 0477 97 07 13 (secretariaat)

T 0497 23 83 60 (pastoor)

info@sintpaulusantwerpen.be

www.sintpaulusantwerpen.be

Redactie:

Didier Croonenberghs (pastoor), Caroline De Wever

(directeur), Walter Geluyckens (voorzitter Sint-

Paulusvrienden), Guido Meeussen (hoofdredacteur),

Joris Reymer en Erwin Vandecauter (lay-out en

grafische vormgeving), Armand Storck (coördinatie),

Leo Van achter (logistiek),

Bart Rodyns (muziek), Inès Ducès (hoofd muziekkapel)

Vormgeving

We make.

Drukkerij

zwartopwit

V.U.

Didier Croonenberghs en Paul Bistiaux,

Sint-Pauluskerk,

Sint-Paulusstraat 22, 2000 Antwerpen

Digitaal

www.sintpaulusantwerpen.be

redactie@sintpaulusantwerpen.be

Verkoop

- losse nummers (aan de balie in de kerk), 5 euro
- abonnement (info@sintpaulusantwerpen.be),
60 euro op rekeningnummer: BE92 7765 9222 6123

